

## Театральна преса Києва 1918–1941 рр.: типологічний аспект

*У статті розкрито контент театральних видань, які виходили в Києві в 1918–1941 рр. ХХ ст. Розглянуто загальні аспекти становлення та функціонування цього виду періодики. Проаналізовано типологію часописів, їхнє тематичне наповнення, з'ясовано роль театральної преси в складних суспільно-політичних умовах часу. Визначено внесок театральних видань у розвиток культурного життя міста.*

*Ключові слова:* театральна періодика, газета, журнал, розвиток, тематика.

Події бурхливих 20–30-х рр. ХХ ст. у суспільно-політичному житті України відображалися й у засобах масової інформації, які відображали цей складний час. Чимало видань зазначеного періоду швидко зникали, інші залишали після себе лічені номери, решта розвивалися й перетворювалися на пресу ідеологічного забарвлення. Чільне місце серед київських видань відводилося мистецьким часописам різного спрямування. Серед них окрему нішу займала театральна преса, адже саме театр був найбільш популярним видовищем.

Мета статті – дослідити тематичний контент театральних видань Києва 1918–1941 рр. ХХ ст., розкрити їхню роль та визначити місце в історії української журналістики. Періодичні видання театрального спрямування заслуговують на об'єктивне й детальне вивчення чинників свого розвитку та ідейно-тематичної спрямованості.

На сьогоднішній день вітчизняна театральна періодика зазначеного періоду достатньо не досліджена. Цьому є багато причин, зумовлених історичними передумовами, зокрема, переоцінкою цінностей та переглядом історії державності загалом. Наявні дослідження, виконані за часів СРСР, найчастіше досить заполітизовані.

Нині театральна періодика найчастіше розглядається фрагментарно і є предметом наукового дослідження з позицій визначення типології мистецької преси. Це, скажімо, роботи В. Собіянського [11], Ю. Полякової [7], В. Борзенка [1]. Окремої уваги заслуговують театральні спо-

гади-роздуми «Ми – березильці» Р. Черкашина та Ю. Фоміної [12], де, між іншим, мовиться про часопис «Барикади театру».

Варто зазначити, що театральна преса в Києві почала виходити ще на початку ХХ ст., а саме у 1905 р. Усього до 1917 р. у місті існувало 18 театральних видань: шість газет, три тижневика, п'ять двотижневиків, два місячники, один вісник та одне видання, що з'являлося напередодні перегонів і скачок.

У кількісному відношенні ситуація з 1918 до 1941 рр. не змінилась. У цей період у Києві виходило 19 театральних часописів. Із них 12 газет (сюди ввійшли одноденні, щоденні, тижневі видання): «Театральная жизнь» (1918), «Театр» (1919), «Спутник театрала» (1919), «Театрал» (1919), «Театр» (1921–1923), «Детская трибуна» (1924), «Театр – музика – кіно» (1925–1927), «Кому – куди» (1928–1929), «За соціалістичний театр» (1934), «Театр в походе» (1934), «За соціалістичний реалізм» (1935), «Театральна декада» (1936–1950); 7 журналів (серед них двотижневика, місячники, часописи з невизначеною періодичністю) – «Театр и жизнь» (1918), «Театральний порадник» (1920), «Бюллетень Київського академічного оперного театру ім. Лібкнехта» (1922–1923), «Барикади театру» (1923–1924), «Державний драматичний театр» (1936), «Державний столичний академічний театр опери та балету» (1934–1935) «Театр» (1936–1941). Кожного року зазначеного періоду з'являлися нові видання. Виняток – 1929–1933 рр., коли в Києві не виходило жодного театрального часопису.

У мовному відношенні існує колосальна різниця між показниками початку ХХ ст., і виданнями, що виходили з 1918 р. У період з 1905 до 1917 р. лише один тижневик «Театральні вісти» виходив українською мовою у 1917 р. Із 1918 р. кількість театральних видань рідною мовою почала зростати і збільшилась до десяти.

За видавничими ознаками театральну пресу можна поділити на кілька груп: приватні, видання офіційних установ і такі, що видавали самі театри («Державний драматичний театр», «Державний столичний академічний театр опери та балету», «Бюллетень Київського академічного оперного театру ім. Лібкнехта»).

Тема мистецького, зокрема театрального життя задекларована вже в підзаголовках таких часописів: «програмний тижневик кїївських театрів та кіно», «програми та лібрето», «газета, посвященная театру и искусству», «еженедельник театра, литературы, искусства и профессиональной жизни».

Значна увага на сторінках періодики приділялася питанням театральної майстерності, зокрема вихованню акторської майстерності («Вступ до мімодрами» В. Сладкопєвцева, «Вступ до розвідки про теорію

Рутца», «Мистецтво актора» О. Загорова, «Як я працюю над роллю» О. Саксаганського). Так, уже згадана ґрунтовна розвідка «Вступ до мімодрами» проф. В. Сладкопєвцева, надрукована в «Театральному пораднику» (1920. – № 2), має ще кілька серйозних додатків: «Приклади для вправ», «Таблиця почувань», «Словник почувань», «36 сюжетів по Г. Польті», «Найпростіші хорів вправи». Скажімо, «Словник почувань» за абеткою дає розлогі пояснення різних душевних станів: бадьорість, байдужість, гнів, гордощі, доброта, істина тощо.

Часопис «Театр» у трьох номерах опублікував розлогу статтю «Сучасність в мистецтві (до питання про ліричну драму)» С. Марголіна, де автор розмірковує на тему майбутнього і сучасного мистецтва (1919. – № 3–5).

Загалом театральні видання містили чимало матеріалів схожї тематики: «Безкоштовні спектаклі як система» А. Б., «Яким має бути новий театр», цикл статей «Про прийдешнє театру», «Про соборну творчість» тощо. Адже саме у 1919–1921 рр. постало питання реорганізації театрального життя: «Питання про театр – питання сьогоднішнього дня. Всі інші види мистецтва ... також поставлені на порядок денний, але вирішення питання про їхнє перетворення не настільки невідкладно, як вирішення питання про перетворення театру, бо театр один із найпопулярніших видів мистецтва» (Про театр // Театр. – 1919. – № 3).

Значну увагу згадане видання приділяло й єврейському населенню міста, зокрема його театральному життю, розмістивши низку публікацій «Про єврейський театр».

Знаходимо на сторінках видань детальну інформацію про репертуар основних київських театрів. Театр «Соловцов», наприклад, у сезоні 1918–1919 рр. має постановки «Псиша», «Оголена», «М-ме Сан-Жен», «Вікторія». У Державному драматичному театрі у цей час ішла прем'єра «Лісової пісні» Лєсі Українки, концерт робітничого хору, п'єси «Примари», «Підпори громадянства» Г. Ібсена. «Інтимний театр» ставив «Фарфорові куранти» та п'єсу «Любовне тріо», 2-й Миський театр – «Вія» М. Гоголя, Український народний театр – «Наталку Полтавку» І. Котляревського. Газета «Театрал» мала відповідну рубрику «Програми», де розписувала імена режисерів, виконавців головних ролей, акторів спектаклю та повідомляла дати проведення вистав.

Чимало було оголошень про концерти, гастролі, новинки театального життя, бенефіси та музично-театральні заходи в місті. Скажімо: «Підвал Кривого Джиммі. Щоденно 2-га Джимміада», «Єврейський ресторан «Петроград», «Бенефіс любимця публіки Т. Н. Буткевич «Чортова іграшка», «Сьогдні і щодня у щойно шикарно-відремантованому приміщенні концерти-кабаре за участю крацких артистичних сил м. Ки-

ева». Під час вечери грає струнний оркестр». Інші рекламні оголошення пропонували здебільшого послуги освітнього характеру: «Студент політехнічних спеціальностей (математика, російська і мови) готує до всіх класів», «Зубна лічниця І. В. Пипика. При ній лабораторія штучних зубів: на каучуках, золоті, без пластинок і коронки», «Даю уроки по всім предметам».

Однак не тільки з театральним життям могли познайомитися читачі подібних часописів. Видання друкували поезії («Дуже просто» М. Агнівцева, серія віршів «Про рудого Джоні» Ю. Клузмана, «Про революційну пісню» Ю. Калугіна), прозу («Петруха Фарнос» (з циклу «Театр вулиці») С. Моріна), фрагменти п'єс («Казка про передбачливу принцесу»), музичні розвідки («Вірші Ахматової на естраді» А. Саф'янової, «Баховський цикл» Соніна, «ХХ виставка» Semper, «Нові мотиви в творчості Р. М. Глієра» Ю. Кістера), рецензії («Від'їзд «Летючої миші» М. П-т, «У Кривому Джиммі» М. Настоящого, «Театральні враження» С. Марголіна), фейлетони («Поет гріха. (Герман Зудерман)» Д. Донцова, «Неприємності» А. Саф'янової), некрологи («Ф. В. Валентетті», «Пам'яті О. Скрябіна»).

Не залишалися поза увагою видань офіційні свята. Так, травневий номер газети «Театр» за 1919 р. майоріє гаслами: «Хай живе 1-е травня – світове свято пролетаріату!», «Хай живе народна творчість!», «Хай живе 1-е травня – Світове свято пролетаріату», «Правда сьогодні у того, чиє серце упаяно в натовпі!», «Дорогу художнику прийдешнього!».

Рубрика «Хроніка» / «Хроніка театру», яка наявна майже в усіх виданнях, інформує про останні новини театального життя міста: «Київський міський театр, за постановою Директорії, перейшов у ведення головного управління у справах мистецтв і національної культури» (Театрал. – 1919. – № 2); «Драматичний театр закрито. Будівлю, в якій він знаходився, реквізовано для військових потреб» (Театрал. – 1919. – № 3), «Сутичка про націоналізацію театру» (Театр. – 1919. – № 3); «Молодий український театр» готує «Ромео і Джульєтту Шекспіра. Ставить трагедію режисер Л. Курбас, він же грає Ромео» (Театр. – 1919. – № 3).

Часто у часописах подавалися знімки декорацій і костюмів, портрети артистів та шаржі на них. Так, кожен номер газети «Театрал» відкривається шаржами на відомих тогочасних митців: публіциста П. Пильського, поета М. Агнівцева. Причому шаржі на останнього подавалися ледь не з номера в номер.

Узагалі слід зауважити, що вихід видань у післяреволюційний період мав несистемний характер. Редакції прагнули, з одного боку, зберегти демократичні, національні й духовно-моральні орієнтири, з іншого ж боку, змушені були відображати потреби пролетарського мистецтва.

Основною метою для окремих із них стала пропаганда нових яскравих явищ мистецтва і театральна полеміка. Показовим у цьому відношенні став часопис «Барикади театру» Л. Курбаса.

Далі для театральних газет і журналів настає період українізації разом із національним відродженням, який закінчується жорстким контролем преси радянськими органами. З 30-х рр. видання друкують розлогі, професійно написані матеріали про теоретичні засади театру, його функціональність і практичне призначення. При цьому всі вони не виходили за рамки, встановлені партією, і пропагували лише ті види мистецтва, які підтримувалися радянським ладом («За соціалістичний театр» (1934), «Театр в поході» (1934), «За соціалістичний реалізм» (1935), «Театр» (1936–1941)).

Театральні видання минулого й досі залишаються мало вивченою сторінкою в історії журналістики. А тим часом ця преса відіграла важливу просвітницьку роль, формувала естетичні смаки громадськості, давала позитивні емоції, зрештою розвивала світогляд читацької аудиторії. Адже театр – це осередок культури й духовності народу.

1. *Борзенко В. В.* Российская театральная журналистика 1808–1991 гг. : историко-типологическое исследование : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.10 / В. В. Борзенко. – Тольятти, 2008. – 191 с.

2. *Веселовська Г.* Український театральний авангард / Г. Веселовська. – К. : Фенікс, 2010. – 368 с.

3. *Газети України 1930—1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : алфавітний каталог. – К., 2004. – Ч. 1. – 853 с.

4. *Ігнатієнко В.* Українська преса (1816–1923): іст.-бібліогр. етюд / В. Ігнатієнко. – К., 1926. – 76 с.

5. *Мухранели И. Л.* Из истории советских театральных журналов (1918–1923) / И. Л. Мухранели // Вестник Московского университета. Сер. : Журналистика. – 1971. – № 4. – С. 38–49.

6. *Періодичні видання УРСР, 1918—1950* : журнали : бібліогр. довід. – Х. : Вид-во Кн. палати УРСР, 1956. – 453 с.

7. *Полякова Ю. Ю.* Театральная периодика Харькова (1917–1933): типология, тематика, проблематика / Ю. Ю. Полякова // Вісник ОНУ. Сер.: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2011. – Т. 16. – Вип. 1/2 (5/6). – С. 110–126.

8. *Періодичні видання УРСР, 1917—1960.* Газети : бібліограф. довідник. – Х. : Книжкова палата УРСР, 1965. – 575 с.

9. *Преса України: Газети 1917—1920 рр.* Бібліографічний покажчик / [укл. Г. Я. Рудий]. – К. : Хрещатик, 1997. – 97 с.

10. Рудницький А. Українська музика: історико-критичний огляд / А. Рудницький. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1963. – 406 с.

11. Собіянський В. Типологія театральних-містечьких періодичних видань України 1920-х рр. / В. Собіянський // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. – 2010. – Вип. 7. – С. 196–216.

12. Черкашин Р. Ми – березильці. Театральні спогади-роздуми // Р. Черкашин, Ю. Фоміна. – К. : «Акта», 2008. – 332 с.

### **Театральная пресса Киева 1918–1941 гг.: типологический аспект**

**Анастасія Волобуєва**, к. н. соц. ком., доц.

*В статье раскрыты контент театральных изданий, выходивших в Киеве в 1918–1941 гг. Рассмотрены общие аспекты становления и функционирования этого вида периодики. Проанализированы типология изданий, их тематическое наполнение, выяснена роль театральной прессы в сложных общественно-политических условиях времени. Определен вклад театральных изданий в развитие культурной жизни города.*

**Ключевые слова:** театральная периодика, газета, журнал, развитие, тематика.

### **Theatrical press of Kyiv 1918-1941: typological aspect**

**Anastasiya Volobueva**,

Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv,  
36/1, Melnykova Street, Kyiv, 04119, Ukraine, e-mail: journ@univ.kiev.ua

*The purpose of the article is to explore the thematic content of theatrical publications in Kyiv 1918-1941 of the twentieth century, to expose its role and determine the place of Ukrainian journalism in history.*

*Theatrical press in Kyiv began to emerge in the early twentieth century in 1905. Till 1917 there were eighteen theatrical publications, six newspapers, three weekly papers, one herald and one edition, that appeared the day before the races. In quantitative respects the situation from 1918 till 1941 hadn't changed: nineteen theatrical periodical: twelve magazines and seven newspapers were established.*

*Theatrical press can be divided into groups by publishing features: private editions of official institutions, and such, that theatres established themselves.*

*On the periodicals' pages a significant attention was paid to such questions as: theatrical skills, theatrical life of Jewish people, repertory, news of theatrical life. Poetries, fragments of plays, musical intelligence, reviews, satirical articles, obituaries, announcement about musical and theatrical events.*

*In post-revolutionary period, publications were established unsystematic. On the one hand, editorial offices aimed to preserve the democratic, national and spiritual and moral guidance, on the other hand – were made to reflect the needs of proletarian art.*

*Further begins the period of Ukrainization with national revival for theatrical magazines and newspapers, which ended with the strict control of the press by the Soviet*

*authorities. From the 30's editions printed spacious, professionally written materials about theoretical principles of the theatre, its functionality and practical purpose. At the same time they were not outside the frameworks, determined by the party, and popularized only those kinds of art, which were supported by the Soviet system.*

**Key words:** *theatrical periodicals, magazine, newspaper, development, thematic.*

**Володимир САДІВНИЧИЙ,**

УДК 007 : 304 : 070 «1882/1917»

к. н. соц. ком., докторант,

Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка,

вул. Мельникова, 36/1, м. Київ, 04119, Україна, e-mail: vol\_sad@ukr.net

## Характерні ознаки тематики ветеринарної преси підросійської України середини ХІХ – початку ХХ ст.

*Стаття присвячена вивченню соціокомунікативних особливостей і принципів періодичних та продовжуваних видань ветеринарної тематики, що виходили в 9 губерніях України впродовж 1882–1917 рр. Дослідження проводиться шляхом загального огляду проблематики та предметно-тематичних особливостей видань.*

**Ключові слова:** *історія періодики, соціальна комунікація, ветеринарія, тематика.*

**К**ардинальні зміни в житті соціуму й особистості, викликані низкою наукових відкриттів другої половини ХІХ ст., актуалізували роль медико-біологічних знань у суспільстві, зумовили потребу агентів наукової діяльності обмінюватися інформацією. Цього також вимагали збереження та передача даних про хвороби, методи лікування і профілактику, збільшення професійного середовища тощо.

Насьогодні історія наукової комунікації посіла вагоме місце в дослідженнях. Проте проблеми виникнення, становлення та особливостей тематики періодичних видань із питань ветеринарії у науковій літературі фактично не розкриті. Проведений історіографічний аналіз стану розроблення заявленої теми засвідчує, що зустрічаються лише поодинокі праці, які висвітлюють окремі аспекти діяльності цієї спеціалізованої періодики, відповідно, не даючи уявлення про становлення, розвиток та її місце в інформаційному просторі України. Цілісно, системно в історії журналістики та соціальної комунікації цей пласт періодики не розгля-